

Paul van Oyen

INLEIDING

Het Evangelie volgens Johannes

In den beginne was het Woord...

VILLA SOPHIA

Titel: Inleiding bij het Evangelie volgens Johannes

Auteur: Paul van Oyen

Uitgever: Villa Sophia

Eerste druk: 2019

Afbeelding: 1. Johannes de Evangelist, linkerdeel van een triptiek van
Jan Provoost (1463 n- 1529), Rijksmuseum, Amsterdam

2. Johannes de Doper, houten beeld (16e eeuw, Vlaams)
Becker Antiques, Willemsparkweg 117, Amsterdam

Er is geen copyright maar bronvermelding wordt op prijs gesteld

NIET BESTEMD VOOR VERKOOP

Drieluik (ca 1520)

Jan Provoost (1463 - 1529), Rijksmuseum, Amsterdam

*Het is tekenend dat in het rechterluik een zwangere Maria
Magdalena is afgebeeld*

Inleiding

In het algemeen is ‘men’ het erover eens dat het Johannes Evangelie een speciale plaats inneemt onder de vier ‘canonieke’ evangeliën. Dit evangelie is het meest spirituele evangelie waarbij het ‘Ik ben’ een centrale plaats inneemt. En hiermee vallen we dan meteen met de deur in huis. Want wat is de betekenis van ‘Ik ben’? Duidelijk is dat het wel heel oppervlakkig is om aan te nemen dat je meteen iets aan dat ‘Ik ben’ moet toevoegen zoals: ik ben een vrouw of een man, ik ben oud of jong of een naam: ik ben Peter, ik ben Maria, ik ben Mohammed of ik ben Mirjam enz. Maar deze tekst gaat uit van een zelfstandig, losstaand, ‘*Ik ben*’. Als zelfstandige vorm duidt het ‘*Ik ben*’ op een vervoeging in de eerste persoon enkelvoud van het werkwoord ‘zijn’. In het Johannes Evangelie refereert de *Logos*, het Woord, bovenal aan de innerlijke aanwezigheid van het Goddelijke en onsterfelijke in de menselijke ziel, aan de levende Wijsheid die nauw verbonden is met ons geweten. De menselijke ziel is de Zoon van God en het wordt hoog tijd dat we dat gegeven verwerkelijken en stoppen om deze werkelijkheid te negeren en de ogen ervoor te sluiten. Om die boodschap weer tot een levende traditie te maken kwam Jezus onder ons en heeft hij onder ons gewoond, *vol genade en waarheid* (I-14). Wij zijn allemaal ‘zonen (lees: *kinderen*) van God’. Het enige wat ons ervan weerhoudt om daarnaar te leven is dat we ons erfgenaamschap vergeten of negeren, meestal omdat we het prettiger vinden ‘met onze eigen dingen bezig te zijn’. Er is veel gespeculeerd over *het Woord*. Om welk ‘woord’ gaat het? Er is een belangrijk aanknopingspunt in Exodus III, 13-15 waar de naam van God wordt gedefinieerd als het *Ik ben* dat we voortdurend in dit evangelie zullen tegenkomen. Het is ook de naam die we moeten ‘heiligen’ volgens het Onze Vader. Het *Ik ben* is de vervoeging van het werkwoord ‘zijn’ in de eerste persoon enkelvoud (Ik). Ieder menselijk wezen (man of vrouw) zegt tegen en over zichzelf: *Ik ben*. Het is de algemene naam van onze ziel en niet een exclusief prerogatief van Jezus Christus zoals de kerk ons wil doen geloven.

De tekst van deze vertaling met commentaar is het gevolg van een serie lezingen die ik over een periode van twee jaar maandelijks mocht geven in ‘Villa Sophia’ te Amsterdam. De teksten werden aangevuld en gecorrigeerd vanuit deze groepsbijeenkomsten en vervolgens geredigeerd. Het blijkt een zeer effectieve methode te zijn om vanuit een breder draagvlak tot de essentie van dit ‘lastige’ evangelie te komen. Ik denk met dankbaarheid terug aan de vele inspirerende gesprekken en beschouwingen die we gevoerd hebben in de aloude traditie van een bijeenkomst van Godzoekers, zoals de vroege Christenen, zowel mannen als vrouwen, dat ook deden. In de Vedische traditie wordt zo’n bijeenkomst *satsanga* genoemd. De geest van heelheid en eenheid komt dan heel dichtbij, zoals Jezus dat ook had bedoeld.¹

Jezus’ aanwezigheid alleen was al transformerend

Het is tekenend voor Jezus om aan het einde van zijn prediking de discipelen en de mensheid als geheel vrede toe te wensen en die ook echt te geven. Jezus was de verpersoonlijking van die vrede. Mensen in zijn nabijheid kwamen tot geloof en tot inkeer omdat zij tot zichzelf kwamen, in de stilte van hun hart. Zelfs Pontius Pilatus ontkwam niet aan de invloed van Jezus’ charisma en stelde de onsterfelijke vraag *wat is waarheid?* Na tweeduizend jaar is het *mijn vrede geef ik jullie*² nog steeds werkzaam en springlevend. Die echte vrede is het tijdloze wonder van zijn aanwezigheid. In zijn aanwezigheid voelden en voelen mensen een grote eenheid en verbondenheid: liefde. Het is deze wonderlijke energie van eenheid en verbondenheid, die hij ons heeft nagelaten. Zijn aanwezigheid betekende een uitdaging voor de mensen uit zijn tijd die waren blijven steken in de agressiviteit van mannelijke dominantie en in de geleerdheid van letterlijkheden. In het Thomas Evangelie (logion 22) maakt Jezus het heel duidelijk dat het onze taak bij uitstek is om iedere polariteit, alle paren van tegengestelden – ook die van het mannelijke en het vrouwelijke – in eenheid te laten versmelten:

¹ Bijvoorbeeld Joh. XVI,7-14

² Joh. XIV,27

Alleen wanneer jullie van twee één maken en wanneer het binnenste het buitenste wordt en het buitenste het binnenste en wat boven is beneden, zodat jullie van het mannelijke en het vrouwelijke één en hetzelfde maken waardoor het mannelijke niet langer mannelijk is en het vrouwelijke niet langer vrouwelijk en wanneer jullie met meer ogen gaan zien in plaats van met één oog en met meer paren handen werken in plaats van met één paar en wanneer jullie op verschillende paren voeten gaan lopen in plaats van op één paar voeten en leren een uiterlijk beeld te vervangen door een innerlijk beeld, dan zullen jullie het Koninkrijk binnengaan.

Jezus belichaamt de vrouwelijke, dynamische kant in ons

In de tot een patriarchaat verworpen Joodse traditie stond Jezus op om de vrouwelijke kant nieuw leven in te blazen door middel van de heilige geest, de geest van heiligheid en van eenheid, de geest van waarheid. Zijn initiatietechniek was gericht op de vleeswording van het woord zoals het begin van het Johannes Evangelie duidelijk aangeeft. Die vleeswording is de verwerkelijking in onszelf van onze essentiële innerlijke eenheid. Dat betekent dat wat we diep van binnen zijn, eenheid, helemaal naar buiten straalt voor iedereen. *Spreek slechts één woord, en mijn knecht zal heel worden*³. Dat ene woord is Gods eigen naam die we moeten leren te heiligen. Die naam is *Ik ben*.

Jezus' boodschap volgens het Johannes Evangelie

Het Oude Testament is heel duidelijk over de naam van God, waarvan het 'Onze Vader' zegt dat we die moeten 'heiligen'. Die naam is het *Ik ben*. Dat wil zeggen *Ik ben*, zonder enige toevoeging, zelfs niet 'Ik ben Jezus' of 'Ik ben Mohammed' of 'Ik ben Mozes'. Neen, heel eenvoudig: *Ik ben*. Dat *Ik ben* is van alle tijden en geldt voor ieder menselijk wezen. Het is helemaal open en omvat dus alles en iedereen en is daarmee de basis van onze goddelijke en onsterfelijke oorsprong. Het *Ik ben* is bovendien de basis of het begin van de prediking van Mozes: *aldus zul je tot de Israëlieten zeggen: Ik ben heeft mij tot u gezonden*⁴. Het *Ik ben* is 'wat is'. Dat is de waarheid omtrent onszelf. Het is de werkelijkheid zelf, de staat van 'het zijn' zonder enige toevoeging of bijvoeging.

³ Luk. VII,7

⁴ Ex 3,14

In een zeldzame eensgezindheid zijn vrijwel alle commentatoren van dit evangelie het erover eens dat de *Ik ben* uitspraken van Jezus in dit evangelie de kern raken van wat Jezus heeft willen doorgeven. In de eerste plaats is er het gegeven dat hij de Torah (zeg maar: het Oude Testament) als basis nam voor zijn prediking en dat hij die niet wilde aanvullen of wijzigen: *Denk niet, dat Ik gekomen ben om de wet of de profeten te ontbinden; ik ben niet gekomen om te ontbinden, maar om te vervullen.*⁵ Jezus was een Jood en een Joodse Rabbi zoals de evangelieteksten dat ook steeds duidelijk aangeven. Voor hem was er geen Nieuw Testament maar slechts de overgeleverde schriftelijke en mondelinge traditie van de Joodse gemeenschap, die door Mozes haar vormgeving had gevonden. Hij bracht tot vervulling waarmee Mozes begonnen was. Het Nieuwe Testament zoals wij dat kennen is echter – helaas – het gemanipuleerde product geworden van een opkomende kerkelijke organisatie vanaf de tweede helft van de eerste eeuw en de twee of drie eeuwen daarna.

De prediking van Jezus, die overigens maar twee of drie jaar duurde, staat in sterk contrast met de belangen van de georganiseerde kerk, die na de verwoesting van Jeruzalem in 70 n.Chr. haar centrum naar Rome verplaatste. Zijn prediking was gericht op het tot leven wekken van het persoonlijke geweten van de mensen en zeker niet op de apotheose van kruisdood en verrijzenis als zoenoffer voor de mensheid. Hij stond voor de uitdaging om mensen aan te sporen hun eigen geweten en intelligentie weer te leren gebruiken. Hij baseerde zich daarbij voortdurend op de Joodse religieuze traditie die in Mozes gegrondvest was. Hij keerde zich bovendien tegen de interpretatie van de regels, normen en waarden die de priesters de mensen oplegden en spoorde een ieder aan het eigen gezonde verstand te blijven gebruiken en vooral ook het eigen geweten en het in ieder mens aanwezige gevoel van rechtvaardigheid. De voortdurende onenigheid over het ‘sabbathgebod’ is heel tekenend. Als we de evangelisten mogen geloven, deed Jezus zijn ‘wonderen’ of tekenen het liefst op een sabbath om de hypocrisie van de sabbath-regels aan de kaak te stellen. Dat hij de schriftgeleerden daarmee provoceerde nam hij op de koop toe.

⁵ Mt 5,17

Tweeduizend jaar lang hebben zijn werkzaamheid en prediking gedurende deze paar jaar mensen getroost, geïnspireerd en tot inzicht gebracht en nog steeds is zijn boodschap een inspiratie voor velen. Twee jaar preken om tweeduizend jaar later nog steeds een inspiratie te zijn voor velen! Dat is heel lang en is op zichzelf al een wonder. Jezus was heel bijzonder en had de gave van wat in India ‘het derde oog’ wordt genoemd. Zo zegt het Johannes Evangelie van hem: *Maar Jezus had geen vertrouwen in hen, omdat hij hen allemaal doorzag en kende. Niemand hoefde hem nog iets te vertellen over de mens, want hij wist zelf wat er allemaal in een mens omgaat.*⁶

‘Ik ben die Ik ben’ is de werkelijkheid

De geschreven Joodse traditie begint met Mozes en met de tien geboden. Het eerste gebod is *Ik ben de heer uw God*⁷. In het gewone Nederlandse taalgebruik zouden we uit deze zin opmaken dat ‘deze God’ zegt dat hij (of zij?) God is. Maar dat is een nogal beperkte en vooral exclusieve uitspraak en dat kan nimmer de bedoeling zijn geweest. Bedoeld wordt te zeggen: Het *Ik ben* is tijdloos, onbegrensd en alomvattend. Deze kwaliteiten zijn immers kenmerkend voor wat van God is. Zij geven de absolute zijnskwaliteit aan van het wezen van de mens dat op grond van die absolute kwaliteit goddelijk is en onsterfelijk. God is heer en meester over de hele schepping en daarmee is het *Ik ben* heer en meester over het innerlijk van ieder mens; dus ook over mijn eigen innerlijk. Het *Ik ben* is in ieder mens ‘vlees geworden’. Omgekeerd: ieder mens is de concrete vleeswording van het woord, van *Ik ben*. De mens is de rechtstreekse uitdrukking van zijn eigen goddelijkheid.

Alleen ons vermogen om een ‘eigen’ wil te hebben, een persoonlijke wil dus, maakt dat we onze goddelijke oorsprong kunnen negeren en kunnen doen alsof we in onze eigen droomwereld leven. En dat doen we dan ook naar hartelust! Het gegeven van vrije wil houdt ook in dat we eigenwijs mogen zijn, ongeacht de consequenties. In onze eigenwijsheid graven we ons vast in alle principes en overtuigingen die we koesteren en we onderbouwen die met ons denken en voelen. Onze spontaneïteit komt steeds verder onder druk te staan en ons denken en

⁶ Joh. II, 24-25

⁷ Ex 20,2

doen en laten zijn niet langer vanzelfsprekend en natuurlijk, maar gekunsteld en krom. Langzamerhand wordt onze eigenwijsheid als een gevangenis die maakt dat we mechanisch leven en nauwelijks nog een vrije eigen inbreng in ons leven hebben. We herhalen onszelf voortdurend en zijn overgeleverd aan een eindeloze reeks van impulsen van buitenaf. Desondanks blijven we vasthouden aan de illusie dat we geheel ‘vrij’ zijn. We zijn bezeten van de droom van onze vrijheid die we in feite zijn kwijt geraakt. De reclamemakers en marketingguru’s weten precies hoe ze die ontvankelijkheid voor impulsen bij de mensen kunnen bespelen. Op die manier zijn we ‘levend dood’ en zeker niet ‘vrij’. We kunnen dan niet meer genieten van de volheid van het leven en onze talenten komen niet of slechts zeer ten dele tot ontwikkeling. Dat is doodzonde. We leiden geen spontaan en ‘eigen’ leven maar we zijn verworpen tot een kunstmatig product van onze tijdgeest. Het opwekken uit dat doodse bestaan en het wakker worden uit de droom van onze persoonlijkheid is de specifieke boodschap die Jezus te vertellen had en wilde doorgeven. Deze boodschap was buitengewoon radicaal in de verkokerde Joodse orthodoxe traditie. Het wakker worden uit deze droom is de eerste stap naar de ‘verrijzenis uit de dood’. Die ‘dood’ is het doodse bestaan van een mechanische leefwijze. Jezus’ werkzaamheid had alles te maken met een proces van inwijding in de hogere niveaus of werelden van bewustzijn.

Vrijwel alle grote tradities geven aan dat deze inwijding in hogere niveaus van bewustzijn zich voltrekt in zeven stappen⁸ met als einddoel het *IK BEN* dat helemaal open is en zuiver. In Exodus III,14 staat onomwonden: *En God zeide tot Mozes: IK BEN DIE IK BEN! Ook zeide Hij: Alzo zult gij tot de kinderen Israëls zeggen: IK BEN heeft mij tot ulieden gezonden!* Jezus kwam slechts om begrip te wekken voor dit centrale gegeven: dat *IK BEN* het wezen is van ieder mens. Die werkelijkheid is allesbepalend, is heer en meester.

Wie uit God geboren is, is een ‘zoon van God’

De mens is een universeel wezen. Tegenover de universele essentie, het *Ik ben*, staat de persoonlijkheid van de mens en zijn individualiteit. Deze zijn begrensd en hebben hun eigen kenmerken. Kenmerkende eigenschappen begrenzen het bewustzijn zelf dat onbegrensd is. In het

⁸ Zie ook: P.G. van Oyen, De wijze Maria Magdalena, kenner van het Al (het Evangelie van Maria Magdalena)

onbegrensde is geen beweging, er is geen tijd en geen plaats. Vanuit het persoonlijke standpunt, dat relatief is, is er juist wel beweging en ontwikkeling en we komen handen te kort om de plaats en ruimte die we nodig menen te hebben af te bakenen. Vanuit het absolute standpunt van *Ik ben* beschouwd, is de relatieve werkelijkheid van onze persoonlijkheid en individualiteit een schijn of droom die nodig is om binnen de gepolariseerde opbouw van de schepping te kunnen functioneren. Maar ook de schepping zelf is als een droom en is niet meer dan een uitdrukking van Gods wil. Ieder mens zal over zichzelf in de 'ik'-vorm spreken. Die 'ik'-vorm is niets anders dan 'ik ben' want als je er 'niet bent' kun je ook niet 'ik' zeggen van jezelf. De persoonlijke beleving van bewustzijn is altijd in de vorm van *Ik ben* en wordt ook wel 'zelfbewustzijn' genoemd⁹. Het Johannes Evangelie gaat over onszelf, als 'ik', en probeert aan de hand van het voorbeeld van Jezus aan te geven hoe we met dat 'ik' kunnen omgaan¹⁰ als kinderen van het licht en uit God geboren. Wie uit God geboren is¹¹, is een 'zoon van God', is de 'Adam' in ons.¹²

Verskillende betekenisniveaus

Het Nieuwe Testament is geschreven voor mensen die begrip hebben voor het bestaan van verschillende betekenisniveaus en die de geestelijke souplesse kunnen opbrengen om een verborgen (impliciete) betekenis toch te begrijpen. De teksten, en zeker het Johannes Evangelie, zijn vaak *bewust* dubbelzinnig gemaakt om de reikwijdte ervan te vergroten. Bijna iedere zin bevat verborgen gedachten en alleen wanneer we deze verborgen gedachten aan het licht brengen, wordt de invloed van dit tweeduizend jaar oude godsdienstige erfgoed begrijpelijk. Een mens laat zichzelf kennen door de wijze waarop hij deze teksten begrijpt. Wie uitsluitend kijkt naar de letterlijke betekenis is blind voor het subtiele en symbolische aspect en is geheel doof voor de spirituele klank van de boodschap. Wie als een schriftgeleerde blijft hangen in de letterlijke betekenis is 'een beetje dom'. Jezus zelf keerde zich voortdurend tegen deze geestelijke gemakzucht om slechts de letterlijke betekenis van woorden te horen: *wie oren heeft om te horen,*

⁹ Zie ook Rudolf Steiner, 'het Johannes Evangelie', derde voordracht

¹⁰ Joh 1,12

¹¹ Joh 1,13

¹² Luk 3,38

*die hore*¹³. Een voorbeeld is het woord ‘vijand’ in de uitspraak *hebt uw vijand lief*. Het algemene principe van de universaliteit van liefde, is duidelijk en wordt nog steeds beschouwd als een hoeksteen van de Christelijke naastenliefde of *caritas*. Maar het Griekse woord voor liefhebben (*agapao*) heeft bij de Essenen, waarvan Jezus deel uitmaakte, ook de betekenis van *toelaten tot het ceremoniële liefdesmaal*. Dit ceremoniële liefdesmaal is de basis van de eucharistie in de katholieke en orthodoxe kerkgemeenschappen. Dan betekent de opdracht *hebt uw vijand lief*: laat niet-Joden (bijvoorbeeld Romeinen en Grieken) toe tot de communiedienst (en dus tot de Joodse eredienst in het algemeen). Dit is een uiterst provocerende politieke uitspraak die de Zeloten en hun orthodoxe trawanten diep in hun ziel trof. Je kunt eruit opmaken dat Jezus een rebelse revolutionair was die vriendschap met de gehate Romeinse bezetter preekte. Geen wonder dat Jezus uit de weg moest worden geruimd.

Jezus was een kenner van het Zelf

Als we de evangelieteksten willen bestuderen, zullen we dus moeten bedenken dat deze teksten verschillende lagen van betekenis in zich dragen, waarbij de letterlijke en historische betekenissen de minst belangrijke zijn. In de laatste vijftig jaar zijn ontelbaar veel boeken geschreven over de historische context van Jezus’ werkzaamheid en ook over de historische figuur die Jezus, al dan niet, was geweest. Zelfs aan zijn historiciteit wordt door sommige stromingen getwijfeld. Door de hernieuwde belangstelling voor de historiciteit en de historische achtergrond van Jezus wordt echter maar al te vaak de enorme uitwerking genegeerd die zijn prediking en zijn levende voorbeeld hebben gehad over een periode van tweeduizend jaar. Als gevolg daarvan dreigt het beeld, dat we van Jezus hebben en dat ons vanuit de traditie is doorgegeven, zwaar gehavend te worden¹⁴ en valt het zelfs in duizenden brokstukken ‘aan diggelen’. Het is zeker juist te stellen dat de georganiseerde kerk er vanaf het vroegste begin veel aan heeft gedaan om van de historische Jezus een mythische figuur te maken met goddelijke status. Vooral Paulus heeft hier hard aan gewerkt. Deze opstelling was overigens volstrekt on-Joods maar viel geheel samen met de toenmalige Westerse tijdgeest die door het Hellenisme, door de

¹³ Bijvoorbeeld Mt 11,15

¹⁴ Zie bijvoorbeeld: *The Masks of Christ*, Lynn Picknett en Clive Prince, 2008

Mithras-cultus uit Perzië en door de Isis-Osiris cultus uit Egypte werd gedomineerd. Juist het on-Joodse karakter maakt de mythische kant van Jezus Christus zo ongeloofwaardig omdat hij uit een orthodox-Joodse en Esseense achtergrond kwam. Desalniettemin is het noemen van zijn naam alleen al een inspiratie en troost voor ontelbaar velen geweest en is dat nog steeds het geval. Er huist een groot gevaar in het scheiden van de historische kant van Jezus Christus van zijn religieuze betekenis als verlichte ziel en als Menszoon zoals hij zichzelf graag noemde. Juist die religieuze of spirituele kant dreigt door de nadruk op historische aspecten uit lang vervlogen tijden ondergesneeuwd te raken. Toch is het juist de religieuze en spirituele kant van zijn mens-zijn die voor ons, tweeduizend jaar later, van onschatbare betekenis zijn geweest. Jezus was een mens zoals wij dat ook zijn. Wellicht was hij een verschijning, misschien wel van Mozes zelf, wie zal het zeggen? Maar al die overwegingen kunnen niets afdoen aan het feit dat zijn naam ook nu nog voor velen voldoende is om met Hem als levend toevluchtsoord in contact te komen. De minstens tweeduizend jaar oude mystieke Christelijke traditie is er het onloochenbare en levende bewijs van. Jezus was een ‘kenner van het Zelf’. Hij was – en is – het levende voorbeeld van een mens die de eenheid met het Absolute, met God, heeft verwerkelijkt. In onze tijdgeest is dat heel ongewoon. Shankara zegt over deze mens (een Zelfgerealiseerde) in zijn commentaar op vers 29 van hoofdstuk II van de Bhagavad Gîtâ: *Wie het Zelf ziet, is een levend wonder. Wie over het Zelf spreekt en erover hoort is maar één uit vele duizenden. Het Zelf is moeilijk te begrijpen, dat is zeker.* Als geen ander evangelie benadrukt het Johannes Evangelie deze religieuze en spirituele kant van Jezus’ aanwezigheid onder ons. Het Johannes Evangelie is het meest mystieke van de vier evangeliën die ons als canon zijn doorgegeven.

De blijde boodschap

Neem, bijvoorbeeld, de uitspraak: *Ik en de Vader zijn één*¹⁵. De universele en spirituele betekenis ervan wordt meestal over het hoofd gezien of genegeerd. Want in eerste instantie, in letterlijke zin dus, zullen we denken dat Jezus bedoelt te zeggen dat hij, Jezus Christus, als persoon, en de Vader één zijn. Op zich is dat niet onjuist maar zo staat het er niet. Er staat niet: *Ik, Jezus Christus, en de Vader zijn één.* Zoals

¹⁵ Joh. X, 30

al werd opgemerkt is het een universeel gegeven dat ieder menselijk wezen zichzelf aanduidt als 'Ik'. Dat 'Ik', zijn wijzelf. Het is de eenheid zelf zoals in het Engels het woord 'ik' als 'I' geschreven wordt. Die eenheid, het 'Ik' zonder enige verdere toevoeging, is als universeel gegeven de barende moeder van waaruit de schepping oprijst. In de patriarchale structuur van de Joodse traditie wordt de eenheid tussen het 'Ik' en de bron van de schepping uitgedrukt als 'Ik en de Vader zijn één', waarbij de Vader de rol van 'Schepper van hemel en aarde' krijgt toebedeeld. De vrouwelijke kant, de barende Grote Moeder, is dan impliciet aanwezig. *Ik en de Vader zijn één* is een universele uitspraak die geldt voor alle mensen. Zij is, evenals de *Ik ben* uitspraken, de basis van de goddelijkheid en onsterfelijkheid van de menselijke ziel. Die eenheid te herstellen en te verwerklijken is het werkelijke doel en de werkelijke taak van iedere mens. Wat een heilloze verarming om deze universele uitspraak slechts op de persoon van Jezus Christus zelf te betrekken! Hoe uitzichtloos wordt ons menselijke bestaan dan. Als je niet in Jezus zou 'geloven' is er geen hoop. Dat is beslist géén blijde boodschap maar slechts de uiting van een droom over de veiligheid van 'uitverkoren' te zijn. De religieuze spanningen in de wereld van vandaag zijn grotendeels op dergelijke benepen verbeeldingen of dromen terug te voeren. Daarbij koestert een ieder zijn of haar eigen droom en probeert zijn of haar gelijk te halen, desnoods met bermbommen en zelfmoordaanslagen. Maar gelukkig is de universele werkelijkheid niet zo. De blijde boodschap van het evangelie is er juist op gericht om ons de werkelijkheid van het *Ene dat goed is* (Mt 19,17) in herinnering te brengen en daarnaar te gaan leven. Het geldt voor ieder menselijk wezen in de schepping en ook voor alle andere schepselen. Er zijn geen grenzen, geen polariteit, in het Ene dat onbegrensd is. Als Jezus ons Vrede geeft, is het de Vrede van het Ene die hij geeft. Hij kan dat doen omdat hij wezenlijk verbonden is met dat Ene. Nog sterker: hij is er de belichaming van en spoort ons aan dat ook te worden en die wezenlijke eenheid van ons innerlijk te verwerklijken.

Het Johannes Evangelie is gericht op het Ene.

Zoals hiervoor reeds gezegd, is het Johannes Evangelie ten opzichte van de drie andere evangeliën en het Evangelie van Thomas (dat uitsluitend citaten van Jezus' woorden bevat) het meest esoterische, dat wil zeggen het meest naar binnen gericht. In dit evangelie staat de relatie met het

Zelf, met je Zelf, met het Absolute, met God, centraal. Zoals reeds herhaaldelijk gesteld, komt die relatie vooral tot uiting in de vele 'ik ben' uitspraken in dit evangelie. In het Johannes Evangelie vinden we het 'ik ben' ongeveer 70 keer terug. Bij Mattheüs 20 keer, bij Markus 12 keer en bij Lukas 30 keer. Het Johannes Evangelie bevat dus meer 'ik ben' uitspraken dan de drie andere evangeliën tezamen. De kern van de 'ik ben' uitspraken is dat het 'ik ben' niet zozeer de betekenis draagt van 'ik ben Jezus Christus' maar dat het de kern aanduidt waarmee ieder mens zichzelf herkent en aanvaardt. Ieder mens begint met 'ik ben' om er vervolgens een naam of kwaliteit aan toe te voegen. Het 'ik ben' is van altijd, eeuwig, tijdloos, grenzeloos, plaatsloos en dus universeel. We overwogen reeds dat het *ik en de vader zijn één* uit Joh, X,30 een van de meest bekende uitspraken is uit dit evangelie. Van Descartes kennen we de nogal beperkte uitspraak: *cogito ergo sum* (ik denk dus ik ben). Deze uitspraak suggereert een volslagen identificatie met ons denken waardoor we regelrecht in de droomwereld van ons denken belanden. De mens verwordt dan tot een denkend wezen zonder emotie, zonder intuïtie, zonder visie, zonder de verstillings van de wereld voorbij het denken en zonder gevoel. Maar als iemand zou zeggen *sum ergo sum* (ik ben dus ik ben) wordt het standpunt heel anders. We zijn immers zelf het bewijs van ons bestaan. Wie de moeite neemt om innerlijk werkelijk stil te vallen, al is het maar voor heel even, zal onmiddellijk tot deze conclusie komen. Wijzelf zijn de eenheid die er is tussen 'ik en de Vader' om in de termen van Jezus te spreken. Inderdaad: *Ik ben die Ik ben.*

God is het Absolute zelf, het Ene zonder tweede.

Dat het 'ik ben' een zelfstandige betekenis heeft, vinden we uitgebreid terug in het Oude Testament. In de Joodse traditie wordt God als 'Vader' vereerd omdat voor de vrouwelijke kant in deze traditie, helaas, geen plaats was. Maar God, het Zelf of het Absolute, is geen man of vrouw. Hij is Vader en Moeder tegelijkertijd maar je zou ook kunnen zeggen dat Hij geen van beide is: het Ene zonder tweede, het Absolute. Het onderscheid naar geslacht treedt pas later op in het scheppingsproces zoals het Boek Genesis ook duidelijk aangeeft. Het Johannes Evangelie windt er geen doekjes om en stelt in de eerste openingszin al vast:

In het begin is er het Woord, en het Woord is bij God. God is het Woord. Dit Woord is vanaf het begin bij God. Alles geschiedt door dat Woord en zonder dat Woord is er niets ontstaan van wat ontstaan is.

In deze openingsregels komt de term 'Woord' zes keer voor en lijkt daarmee verschillende stadia van ontwikkeling aan te geven om ten slotte vast te stellen dat het Woord aan het begin staat, in het midden en aan het einde. Het Woord is dus al-tijd. Dit 'woord' wordt in de dogmatiek meestal beschouwd als een verwijzing naar Jezus Christus, maar dat staat er niet. *In het begin was het Woord en God was het Woord.* Dat woord is niets meer en minder dan Gods heilige naam – *Ik ben* - waarvan we bidden *Uw naam worde geheiligd*. In het begin – de eerste oorzaak, de matrix of moederschoot van waaruit de schepping tot manifestatie komt - bestaat de creatieve energie als een potentie die nog niet tot manifestatie is gekomen. Het is een samengebalde energie die door de scheppende wil naar buiten treedt en tot manifestatie komt. We weten dat de schepping uit elektromagnetische velden is opgebouwd die in feite een vibrerend geheel vormen: dat vibrerende geheel is Gods heilige naam. Die vibratie kan herleid worden tot een klank. Uit klank komen namen en woorden voort. 'Ik Ben' is de naam van God. Dit is het Ene zonder tweede *dat goed is* (Mt 19:17).

Esoterisch

Algemeen wordt aangenomen dat het Johannes Evangelie het laatst werd opgeschreven (tussen de jaren 90 en 100). Dat is dus ongeveer twee generaties na de kruisiging van Jezus die rond het jaar 34 n.Chr wordt gesteld. Alleen Barbara Thiering¹⁶ zegt dat Jezus zelf de hand heeft gehad in de totstandkoming van deze tekst, na zijn kruisiging die hij overleefde. Het Johannes Evangelie zou dan vóór het jaar 40 zijn geschreven. Het Johannes Evangelie is een bijzonder literair werk dat duidelijk een gnostisch karakter heeft en veel meer emotionaliteit kent¹⁷. Het is onmogelijk deze tekst uitsluitend verstandelijk-intellectueel te lezen. Een esoterische tekst maakt altijd ook gebruik van onze intuïtieve vermogens waarin 'bewijs' een innerlijk weten wordt in plaats van logische analyse. Er zit een gevoelsvervoering in die maakt dat sommige passages slechts begrepen kunnen worden wanneer men

¹⁶ Barbara Thiering, *The Book that Jesus wrote*, 1998

¹⁷ Zie ook John A. Sandford, *Mystical Christianity*, 1993

zelf weet heeft van deze gevoelsvervoering en wat zij doet. Dan wordt de tekst zinloos voor het denken met het gewone verstand. Neem bijvoorbeeld het meestal als onbehouwen en nors of onwillevend getypeerde antwoord van Jezus tegen zijn moeder bij het relaas van de bruiloft te Kana¹⁸. Hij zegt dan heel bruusk: *vrouw wat heb ik met jou te maken?* Voor het gewone gevoel is dit antwoord onaanvaardbaar. Zo ga je niet om met je moeder. Het antwoord riekt naar respectloosheid. Maar vanuit het standpunt van een wereldverzaker, zoals een *yogi* of *sannyâsin* in India, is het antwoord wel begrijpelijk. Wanneer een mens de tweede geboorte is binnengetreden en een kenner van het Zelf is geworden in plaats van een kenner van de wereld, is voor die mens de moeder – zoon/dochter relatie uit de fysieke wereld niet langer relevant. Wie dat stadium van inwijding is binnengegaan, heeft afstand van de wereld genomen. Voor die mens is er geen fysieke vader of moeder meer maar alleen het Zelf, dat vader en moeder tegelijkertijd is. De inwijdingsceremonie voor een *sannyâsin* in India houdt dan ook in dat zijn verleden als het ware ‘dood’ is. Voor zover deze mens getrouwd was geweest is de ex-partner weduwe of weduwnaar geworden. Deze vrije mens of ziel heeft niets meer te maken met het verleden en met zijn of haar partner uit dat verleden. Inderdaad: *vrouw, wat heb ik met jou te maken?* In die zin moeten we de uitspraak uit de drie synoptische evangeliën dan ook beschouwen als Jezus stelt: *wie is mijn moeder of wie zijn mijn broeders? En terwijl hij rondom keek zei hij: Kijk, hier zijn mijn moeder en mijn broeders! Want wie naar de wil van God luistert en die uitvoert, die is mijn broeder en mijn zuster en mijn moeder.* Dit is het antwoord van een vrij mens die alle banden heeft losgelaten en slechts staat voor de het *Uw wil geschiede* in het eeuwige *Nu*. Zelfs familiebanden gelden niet meer voor deze vrije ziel. Dit is geheel conform alle oude tradities. Jezus was een vrije ziel. Om met hem mee te kunnen voelen, zullen we zelf op dit standpunt van volstreekte ongebondenheid moeten gaan staan. Hier gaat een onvermijdelijk leerproces aan vooraf.

Het individuele in het licht van het universele

In dit evangelie staat de persoon van Jezus centraal. Jezus is hier het licht, de uit eenheid geboren zoon, de goede herder, de weg, de waarheid, het leven, de deur. De lezer van dit evangelie wordt

¹⁸ Joh II, 4

voortdurend aangespoord om zijn blik te werpen op de lichtkant van zijn wezen en zijn verbinding met God als kind van het licht, als zoon van God, weer te herstellen. Ware vrijheid ligt in het *Uw wil geschiede*. Ten slotte is er het gebod tot liefde waarin het Johannes Evangelie zich ook duidelijk onderscheidt van de drie andere evangeliën.

De Essenen en hun Egyptische connectie

Het begin van dit evangelie is een abstract scheppingsverhaal dat waarschijnlijk een hymne op het licht is geweest en een opvallende gelijkenis toont met het begin van de *Poimandres* van Hermes Trismegistus¹⁹. Een logische keuze vanuit het standpunt van de Esseense traditie die sterk op de verering van het licht (en van de zon) was gericht. Deze verbondenheid met het licht was de wezenlijke boodschap en erfenis die na 1350 jaar nog steeds levend werd gehouden vanuit de Aton-verering zoals Farao Akhnaton die rond 1350 v.Chr. had geïntroduceerd. Onderzoek²⁰ naar de inhoud en betekenis van de ‘koperen rol’ als onderdeel van de Dode Zeerollen heeft inmiddels aangetoond dat deze rol verwijst naar de tempelschatten van de grote Aton-tempel in Akhetaten, het huidige Amarna en de hoofdstad van het Egypte onder farao Akhnaton. De Essenen hielden de monotheïstische boodschap van farao Akhnaton in ere en levend. Alles wijst op een nauwe verbondenheid van Jezus met de Essenen.²¹

Jezus en Johannes de Doper

Opvallend is dat de vier evangelisten consequent beginnen met Johannes de Doper om dan de aandacht te verleggen naar Jezus. Dit is opmerkelijk omdat zij ook aangeven, en het Johannes Evangelie in het bijzonder, dat Johannes de Doper een voorloper van Jezus was die *nog niet waardig was om zijn schoenriem los te maken*²². Hier is sprake van een merkwaardige tegenstrijdigheid die door alle vier evangelieteksten loopt. Ook is het opvallend dat de gevestigde kerk door de eeuwen heen bijna allergisch is geweest voor het op de voorgrond plaatsen van Johannes de Doper. Het fanatisme waarmee de Katharen in Zuid-Frankrijk werden ‘verketterd’ was mede omdat de Katharen Johannes de Doper als de voorganger en leermeester van Jezus Christus

¹⁹ Zie ook het commentaar op de verzen 1-5 uit Hoofdstuk I

²⁰ Zie bijvoorbeeld: Robert Feather, *The Mystery of the Copper Scroll of Qumran*, 1999

²¹ Zie Hugh J. Schonfield, *The Essene Odyssey*, 1984

²² Joh I,27

beschouwden. Enerzijds is er dus in de evangelieteksten de grote nadruk op Johannes de Doper als de ‘senior’ of, letterlijk, de voorganger van Jezus en anderzijds is er dit kleineren van diezelfde Johannes de Doper. Hier kan de dubbelzinnigheid en de verschillende betekenisniveaus van deze teksten ons helpen. In letterlijke zin is de boodschap van het evangelie duidelijk: Johannes is de laatste profeet uit de Joodse traditie en draagt dan het stokje over aan Jezus die hem volgens de evangelisten in alle opzichten voorbijstreeft. Maar tegelijkertijd is het Johannes de Doper die Jezus doopt en niet omgekeerd. Als hij Jezus hierop wijst laat Jezus zich zelfs nadrukkelijk door Johannes dopen²³. Iedere esoterische traditie en ieder inwijdingsritueel gaat uit van het gegeven dat wie de inwijding verricht (bijvoorbeeld de doop) de meester is en de dopeling de discipel. Door de doop in de Jordaan werd Jezus toegelaten tot de cirkel van discipelen rond Johannes de Doper. Hij werd zelf ook een discipel van Johannes. Pas toen Johannes de Doper van het toneel verdween, omdat hij werd vermoord (onthoofd) op last van de viervorst Herodes Antipas, neemt Jezus het stokje over. Daarmee werd Jezus de *opvolger* van Johannes de Doper en gaf hij een geheel nieuwe wending aan de organisatie die Johannes de Doper had achtergelaten. Het Johannes Evangelie is hierover heel duidelijk en stelt: *de wet is door Mozes gegeven, maar genade en waarheid zijn met Jezus Christus gekomen*.²⁴ Johannes de Doper doopte met water maar Jezus doopte met de geest van Eenheid, met de heilige geest²⁵. Dat Jezus plotseling op het toneel verscheen zonder enige relatie met zijn omgeving of met de historische lijnen van ontwikkeling die er lagen en die vroegen om tot vervulling te komen is een fabel die niet langer houdbaar is. De historische Jezus is een factor van betekenis die nu pas serieus onderzocht wordt in het internationale academische circuit. Hetzelfde geldt voor Johannes de Doper en zijn datering.

Anne-Marie Wegh gaat in haar boek ‘Johannes de Doper die Jezus de Christus werd’²⁶ een stap verder en probeert aan te tonen dat Johannes en Jezus dezelfde persoon waren. Binnen de Joodse traditie was het niet ongebruikelijk om aan de symboliek voorrang te geven boven de historische juistheid van wat gezegd werd. In haar visie

²³ Mt 3,14-15

²⁴ Joh 1, 17

²⁵ Joh 1,33; Mk 1,8

²⁶ Anne-Marie Wegh, Johannes de Doper die Jezus de Christus werd, Magdalena Uitgevers, isbn 978 90 82502305, 2016

vertegenwoordigt Johannes de Doper de lagere persoonlijkheid in de mens en Jezus de hogere. Het omslagpunt was de doop van Jezus in de Jordaan. Volgens haar is de onthoofding van Johannes de Doper dan ook geen historische gebeurtenis maar is een vorm van symboliek waarbij de lagere persoonlijkheid ‘onthoofd’ wordt en sterft om vervolgens als hogere persoon of mens verder te gaan, als Jezus, de Christus. Zij probeert ook aan te geven dat het hele leven van zowel Johannes de Doper als van Jezus Christus in het teken staat van menselijke ontwikkeling langs de zeven niveaus van de kundalini-energie²⁷ en de *cakras*.

De wonderen of tekenen

Na dit begin schetst dit evangelie de bijzondere verhouding die er was tussen Johannes de Doper en Jezus en laat vooral Johannes aan het woord: *ik getuig dat hij de Zoon van God is* (I,34) en: *zie, het lam Gods* (I,36). Dan volgt het evangelie de rode draad van zeven ‘wonderen’ of tekenen en vervolgens het achtste teken, dat van de kruisiging en de wederopstanding van Jezus zelf. Dat de zeven tekenen ook als symbolisch kunnen worden beschouwd voor zeven stappen van menselijke ontwikkeling (en dus de *cakras*), is duidelijk. De zeven tekenen zijn:

1. Water transformeert in wijn (de bruiloft van Kana)	II,1-12.
2. De genezing op afstand,	IV,46-54
3. De lamme in het badhuis van Bethsaïda genezen,	V,1-184.
4. De wonderbare broodvermenigvuldiging	VI,1-15
5. Jezus loopt over het water,	VI,16-21
6. Een blinde genezen,	IX,1-41
7. De opwekking van Lazarus,	XI,1-53

Ten slotte is er het laatste ‘wonder’ dat wil zeggen de kruisiging van Jezus en zijn wonderbaarlijke opstanding omdat hij niet aan het kruis stierf. Aan het einde van hoofdstuk XIX zullen we zien dat Jezus door toedoen van Jozef van Arimathea en Nikodemos samen met enige Esseense artsen weer op de been werd geholpen. Daarna ‘verscheen’ Jezus nog meerdere keren om vrij snel geheel uit het historische perspectief te verdwijnen. Hij keerde terug naar de anonimiteit van

²⁷ Zie ook: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Kundalini>

waaruit hij, twee of drie jaar eerder, gekomen was. Waar hij vandaan kwam en waar hij heen ging, weet niemand. Waarschijnlijk is dat hij terugkeerde naar India waar hij reeds eerder achttien jaar lang verbleef om er te studeren en zich tot volle rijpheid te ontwikkelen.²⁸

Als we het relaas van de zeven ‘wonderen’ nog eens nalezen valt op dat ieder wonder zich kenmerkt door één karakteristieke uitspraak. Laten we deze de revue passeren:

1. De bruiloft te Kana: (*Muladhâra cakra, staartje cakra*) Maria zegt: *wat hij jullie ook opdraagt, doe dat.*
2. Het genezen op afstand: (*Svadhîsthâna Cakra, staartbeen cakra*) Jezus zegt: *ga terug naar huis want je zoon leeft.*
3. De genezing van een lamme: (*Manipuraka cakra, navel cakra*) Jezus zegt: *sta op, neem je bed op en wandel.*
4. De broodvermenigvuldiging: (*Anahata cakra, hart cakra*) Jezus zegt: *laat de mensen gaan zitten.*
5. Wandelen over het water: (*Vishuddhi cakra, keel cakra*) Jezus zegt: *Ik ben het, schrik niet.*
6. Genezing van een blinde: (*Ajña cakra, voorhoofd cakra*) Jezus zegt: *Ga je nu wassen.*
7. De opwekking van Lazarus: (*Sahasrâra cakra, kruin cakra*) Jezus zegt: *Ontbindt hem en laat hem heengaan.*

Deze energie wordt opgeroepen door de interactie tussen twee stromen in de ruggengraat, de *ida* en de *pingala*. Zij werken als een spoel die ook een (elektromagnetische) energiestroom oproept. De stroom die door de interactie tussen *ida* en *pingala* wordt opgeroepen wordt in het *yoga* systeem *sushumna* genoemd. De zeven *cakra*'s zijn de knooppunten waar deze stroom extra wordt opgeroepen en energetisch sterker wordt. Het geheel wordt *kundalini-energie* genoemd.

De symbolische en de spirituele betekenis van dit evangelie

Opvallend is dat vanuit de symbolische en ook vanuit de spirituele betekenis deze wonderen geen wonderen zijn maar verwijzingen of richtingwijzers. Alleen in de letterlijke betekenis is het allemaal wel heel ‘wonderlijk’. Lynn Picknett en Clive Prince²⁹ wijzen er op dat alle ‘wonderen’ van Jezus hun evenbeeld vinden in voorgangers van Jezus

²⁸ Zie ook: Paul van Oyen, *De vergeten jaren van Jezus in India en Tibet*, isbn 978 90 76392 448

²⁹ Lynn Picknett en Clive Prince, *The Masks of Christ*, 2008

zowel binnen de Joodse traditie als daarbuiten. In die zin zijn de ‘wonderen’ heel wetmatig als je maar weet hoe dat gaat. De reden waarom wij het maar lastig vinden om buiten de begrenzings van een letterlijke betekenis te treden is gelegen in het feit dat wij door ons rationalistische denken (onze identificatie met ons denken) alle gebeurtenissen logisch willen verklaren en ons ‘heil’ dan zoeken in de zogenaamd concrete werkelijkheid van deze materiële of fysieke wereld. Deze nogal beperkte visie van de werkelijkheid beschouwen wij als ‘wetenschappelijk’. Maar die zogenaamde wetenschappelijke werkelijkheid is uiterst relatief en veranderlijk en is als een wispelturige illusie. Een werkelijkheid die er vandaag wel is maar morgen niet kan nimmer de echte werkelijkheid zijn die, hoe dan ook, stabiel en onveranderlijk moet zijn. Een relatieve, vergankelijke, werkelijkheid komt en gaat en daarbij geldt dat ieder afscheid gehuld is in pijn en verdriet. Wij geloven in een ‘droomhuis’, een ‘droomauto’, een ‘droomman’, een ‘droomvrouw’, ‘droomkinderen’, een ‘droomhuwelijk’ een ‘droomvakantie’ enzovoort. We hebben er alles voor over om die droom, ook wel *the American dream* genoemd, daadwerkelijk te verwezenlijken. Wanneer dat gebeurt, is de projectie van die droom gematerialiseerd. In de fysieke wereld worden onze dromen en nachtmerries concreet gemaakt, verwerkelijk. Vervolgens vergeten we gemakshalve dat we in een droomwereld leven die we zelf geschapen hebben.

Zijn dromen werkelijkheid of niet?

Als we in tijden van oorlog, zoals in de Tweede Wereldoorlog, allerlei vernietigingswapens voordromen, en dus ontwerpen, dan komen die er ook. Plotseling wordt ‘Hiroshima’ dan werkelijkheid. Het lijkt wel alsof we de geestkracht niet hebben noch de visie om te erkennen dat de concrete, fysieke, werkelijkheid van deze wereld voortkomt uit de wereld van ideeën en concepten die veel langere tijdlijnen kent dan de fysieke wereld. Het opschonen van ons denken en voelen is dan veel belangrijker dan te streven naar rechtstreekse veranderingen in de fysieke wereld. Als ons denken verandert, verandert de werkelijkheid van de fysieke wereld mee en plotseling zijn, bijvoorbeeld, alle atoombommen verdwenen en is er geen terrorisme. Als we ons een ‘Hummer’ dromen en die wensen, dan ontwerpen we er een, nemen die in productie en plotseling zijn de wegen vol Hummers. Als we die

Hummers niet meer wensen, verdwijnen ze even snel als ze gekomen zijn.

Onze dromen, onze wensen en verlangens vormen de creatieve bodem van waaruit de fysieke werkelijkheid wordt aangestuurd. Als onze dromen en onze wensen veranderen, bijvoorbeeld vanwege de tijdgeest of omdat we een verlicht mens zoals Jezus Christus tegenkomen, dan verandert onze wereld. De wereld van onze wensen en dromen is in feite onze gevangenis en heeft een geheel verlamvend en verblindend effect op ons systeem. We verliezen er onze vrijheid door. Als Jezus dus een lamme geneest en een blinde weer laat zien dan betekent dat in spirituele zin dat hij ons de kennis, het inzicht en de kracht of genade geeft om onszelf uit de verblindende wurggreep van onze wensen en verlangens te bevrijden. De geest is de creatieve bodem van waaruit de fysieke wereld wordt aangestuurd en niet omgekeerd. De ideeën en concepten die we koesteren, komen echter voort uit de causale wereld die daarachter ligt. Deze causale wereld is het beste aan te duiden als ons ‘hart’ of als de stille wereld van ons innerlijk waar we al die ideeën en concepten opslaan en koesteren als zaadvormen. Zodra zich het juiste moment aandient, wordt zo’n zaadje geactiveerd en ontkiemt het onmiddellijk en treedt het naar buiten.

Innerlijke zuivering maakt ons creatief

De werkelijke uitdaging is om onze geest en ons hart weer schoon en helder te krijgen in plaats van het hart vol te stouwen met de emotionele spanningsvelden van onze ambities en diepst verborgen verlangens. Wie de zaadvormen (*mantra*’s) kent (zoals Jezus die kennelijk ook kende) hoeft slechts dat woord of die mantra uit te spreken en het zaadje komt tot wasdom in de concrete werkelijkheid. In onze ogen is dit pure tovenarij. Mantra’s werken als toverspreuken. *In het begin is er het Woord, en het Woord is bij God. God is het Woord. Dit Woord is vanaf het begin bij God. Alles geschiedt door dat Woord en zonder dat Woord is er niets ontstaan van wat ontstaan is*, zeggen de drie eerste verzen van dit evangelie. Jezus was een volleerde magiër of tovenaar. In India zou hij als een echte *yogi* worden beschouwd. Wat hij uitsprak, gebeurde. Dit is de echte achtergrond van de ‘wonderen’ of tekenen van Jezus. Zijn voorspellend vermogen was totaal. Hij toverde met wat wij ‘de werkelijkheid’ noemen die in feite niet meer is dan een droom, een

illusie. Zo kon hij ook verschijnen en weer verdwijnen, als dat nodig was. Modern bijbelonderzoek is inmiddels ook tot de erkenning gekomen van een drievoudige gelaagdheid van deze teksten:

- letterlijk en historisch
- ethisch en symbolisch
- spiritueel of esoterisch en transcendent

De heilige geest is de geest van Eenheid

De Christelijke traditie houdt ons voor dat deze teksten ‘geïnspireerd zijn door de Heilige Geest’. Hoe kan zo’n tekst geïnspireerd zijn (waardoor de spiritualiteit wordt ‘ingeblazen’) als die tekst slechts blijft hangen in haar letterlijke en historische betekenis? Om de letterlijke en historische betekenis te doorgronden is geen ‘heilige geest’ (de geest van heelheid of eenheid) nodig maar slechts gedegen historisch-wetenschappelijk onderzoek. Helaas blijkt zelfs op dit punt vrijwel alles te haperen en niet te kloppen. Als voorbeeld moge dienen het feit dat de stad of het gehucht Nazareth niet bestond in het Palestina van Jezus en dat we niet weten wanneer Jezus precies geboren is en wanneer hij stierf hoewel de bijbel wel de schijn oproept van historische precisie. Het Latijnse en het Oud-Griekse woord Nazarenus betekent niet ‘inwoner uit Nazareth’ maar ‘Nazoreër’ dat wil zeggen een ascetische sekte binnen het Jodendom. Sommigen zijn van mening dat Nazoreërs deel uitmaakten van de Esseense beweging. We weten evenmin zeker of Jezus gedurende een, twee of drie jaar in Galilea en Judea rondliep en preekte. Van deze ‘heilige geest’ die deze bijbelse teksten volgens de dogmatici ‘geïnspireerd’ zou hebben zegt Jezus in XIV,16: *Dan zal ik de Vader vragen jullie een andere helper te sturen die altijd bij jullie zal zijn: De geest van de waarheid die de wereld niet kan vatten omdat zij hem niet kan zien noch kennen. Maar jullie kennen hem wel want hij blijft bij jullie en is in jullie aanwezig.*

Zolang ‘de wereld’ doof en blind blijft voor de innerlijke stem van het eigen geweten zal die wereld geen begrip kunnen opbrengen voor de relevantie van de spirituele betekenis van deze teksten. Dan blijven slechts de letterlijke, de historische en de ethisch-symbolische betekenissen over. De spirituele betekenis heeft altijd met onszelf, als individu en als persoonlijkheid te maken. De spirituele uitdaging is om te doorgronden dat het individuele en persoonlijke niets anders is dan

het universele, dan de eenheid zelf. In eenheid is geen dualiteit, geen polariteit. Het persoonlijke lost op of gaat op in het universele. Daarom kan dit evangelie ons oproepen *elkaar lief te hebben*, want er is, in feite, geen verschil tussen de een en de ander. Die verschillen zijn slechts schijn. De echte werkelijkheid is die van een universeel, tijdloos en onbegrensd bewustzijn. Er is slechts één Zelf. Ieder levend wezen komt daaruit voort en keert daartoe terug. Zich dat te realiseren en nooit meer te vergeten is de verlichting van de Boeddhisten, de verlossing van de Christenen en Zelfrealisatie van de Vedânta filosofie.

In XIV, 20 e.v. zegt Jezus: *Dan zullen jullie weten dat ik in Mijn Vader ben en jullie in Mij en ik in jullie. Wie Mijn opdrachten ter harte heeft genomen en zich er aan houdt, heeft Mij lief. Wie Mij liefheeft wordt door Mijn Vader liefgehad en ook ik zal die mens liefhebben en ik zal Mij aan hem openbaren.*

Hoe gaan we met onszelf om?

Voor de vroege Christenen was de wereld van het ‘ongeziene’, het onzichtbare, even werkelijk als de zichtbare wereld. Door toedoen van de ontwikkelingen in het Westerse denken beschouwen wij de wereld van het onderbewuste, het ongeziene, veelal als hoogst speculatief en niet concreet. Mensen die er wel oog voor hebben worden gemarginaliseerd, uitgelachen en zelfs vervolgd en gestigmatiseerd. Wat dat betreft is er weinig veranderd sinds de oppervlakkige wereld van de Joodse gezagdragers en ‘bobo’s’ rond de tempel die in deze tekst consequent als de ‘Joden’ of ‘Judeeërs’ worden betiteld. Die betiteling heeft niets te maken met welke vorm van anti-semitisme dan ook maar alles met de manier waarop we met onszelf omgaan en met de macht die God ons heeft toevertrouwd. Jezus verscheen onder ons, in deze wereld, om ons dit weer te leren: hoe gaan we met onszelf om en met de macht en de talenten die ons gegeven zijn? Zijn antwoord is: liefde. Jezus was een liefdesmens. Hij verscheen met de gespreide armen van een boreling in deze wereld en verliet haar weer met de gespreide armen van een gekruisigde. Zo werkt liefde. Liefde is eindeloos, altijd aanwezig, altijd beschikbaar.

Paul G. van Oyen

BIJLAGE

Jezus en zijn omgeving

De Essenen

Dit evangelie is heel onduidelijk over de afkomst en de geboorte van Jezus. Eigenlijk is het verbluffend hoe weinig we over de mens Jezus Christus weten en hoe weinig over zijn persoon. Was hij een mens van vlees en bloed of was hij een soort verschijning als een fantoom? Als hij een Incarnatie was, is hij dan zomaar ‘verschenen’ of is zijn lichaam toch verwekt in een samengaan van man en vrouw? Afgaand op de wel heel summiere informatie uit de drie andere evangeliën wordt ons gezegd dat hij de onwettige zoon was van Maria, een jonge vrouw die verloofd was met Jozef, een afstammeling uit het Huis van David en daarmee een politiek relevante figuur want sommigen beschouwden deze Jozef, die een rechtschapen mens was, als de legitieme koning van Israël. Daarom was Herodes erop gebrand om deze oude lijn van opvolging te laten uitsterven. Beide ouders waren hoogstwaarschijnlijk lid van de Esseense gemeenschap en daar golden zeer strikte regels over het huwelijk en over het verwekken van nageslacht. Maria nam binnen die gemeenschap ongetwijfeld een vooraanstaande positie in om te mogen huwen met koningszoon Jozef. Men zegt dat ‘maagd’ een titel was voor vrouwen die een hoge positie bekleedden binnen deze gemeenschap. De geboorte van Jezus buiten het formele huwelijk was heel controversieel. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat de orthodoxe stromingen binnen de Esseense en ook binnen de Joodse gemeenschap, Jezus als een onwettig kind beschouwden (van een ongehuwde moeder) die geen troonpretendent kon zijn. Die functie was voorbehouden aan Jezus' jongere broer Jakobus. De informele (onwettige) afkomst van Jezus zou hem steeds parten blijven spelen. Opvallend is dat binnen de Islam de ‘profeet’ Jezus steeds wordt aangeduid als *de zoon van Maria* en nimmer als *de zoon van Jozef*. De Islam heeft deze aanduiding kennelijk overgenomen uit orthodox Joodse kringen. Maar juist door deze onduidelijke status (wettig – onwettig) kon hij boven allerlei traditionele begrenzingsen uitstijgen om uiteindelijk een levend voorbeeld te worden van innerlijke eenheid en verbondenheid, als Christus, de gezalfde. Dit alles verklaart ook de vijandige houding van de meeste Farizeeërs die tot de orthodoxe

vleugel van de Joodse gemeenschap behoorden. Ook weten we dat Jezus en Johannes (de Doper) neven waren en veel met elkaar gemeen hadden zoals duidelijk blijkt uit de bijbelse teksten. Voorts blijkt dat Jezus nog enige broers en zusters had. Hoewel er de nodige informatie over Jezus te vinden is in de 'apocriefe' geschriften van het Nieuwe Testament, is de betrouwbaarheid van deze geschriften verre van duidelijk en dikwijls zelfs betwistbaar. Het is vreemd dat geen originele teksten uit de eerste eeuw beschikbaar zijn, behalve enige passages van latere datum bij de Romeinse geschiedschrijvers en bij de Joodse historicus Flavius Josephus. De dikwijls aangehaalde passage over Jezus bij Flavius Josephus wordt door de meeste kenners als een frauduleuze latere toevoeging beschouwd. Van Flavius Josephus weten we wel het een en ander over de Esseense geloofsgemeenschap. Ten slotte zijn er de Dode Zeerollen waarvan de meeste geleerden nu zeggen dat zij een periode behandelen van ongeveer 150 jaar die eindigt met de ondergang van de vesting Massada bij de Dode Zee in 72 n.Chr. Zij bevatten veel informatie over de roerige tijd waarin Jezus actief was en over de Esseense leefgemeenschap. Deze visie wordt echter niet door iedereen gedeeld. Vooral de Katholieke kerk en haar wetenschappelijke instituten ijveren zich, begrijpelijkerwijs, voor een veel vroegere datering. Deze kerk duldt immers geen 'pottenkijkers' en houdt de touwtjes van dogmatiek en onderzoek angstvallig in eigen hand, zoals zo duidelijk is gebleken bij het door de kerk op frauduleuze wijze gemanipuleerde onderzoek naar de lijkwade van Turijn, door middel van de koolstof-dateringsmethode. Men heeft eenvoudig een stukje linnen uit een koormantel uit de veertiende eeuw genomen en die verwisseld met het linnen van de lijkwade. Een nieuwe datering van de lijkwade door een werkelijk onafhankelijk instituut en volgens de normen die voor een dergelijk zorgvuldig daterings-onderzoek gelden, is hoogst noodzakelijk geworden.

Jezus en Johannes

Merkwaardig genoeg begint het Johannes Evangelie – na de proloog over het 'Woord' – met de figuur van Johannes de Doper die voortdurend in de evangeliën als de 'voorganger' of voorloper van Jezus Christus wordt neergezet. Deze Johannes de Doper was de laatste der Joodse profeten. Wanneer de Doper eenmaal is vermoord door onthoofding stopt de lange lijn van Joodse profeten en treedt Jezus

Christus in de openbaarheid. Duidelijk is dat Jezus in de voetsporen van Johannes treedt en de prediking van hem overneemt. Beiden doopten ‘tot bekering der zonden’. In tegenstelling tot Johannes de Doper opent Jezus de streng besloten en bijna geheime Joodse traditie voor alle mensen. Binnen de Joodse traditie en binnen de broederschap van de Essenen, waartoe hij behoorde, werd hem dit niet in dank afgenomen. Als familielid van het koninklijke huis van David mocht hij lesgeven en prediken aan de niet-Joden. Dat waren voornamelijk de Hellenistische bewoners van Palestina en Romeinen. De Joodse traditie stond in het brandpunt van de belangstelling vanwege haar gedisciplineerde en bijna ascetische levensstijl die in scherp contrast stond met het Hellenistische hedonisme. Ook verzorgden Joodse instellingen veel onderwijs waar niet-Joden graag hun kinderen naartoe stuurden vanwege de hoge kwaliteit van dat onderwijs. De Davidische troonopvolger was nauw betrokken bij het organiseren en besturen van de relaties met de omvangrijke Joodse diaspora die verspreid was over het hele Middellandse Zeegebied. Wat de diaspora betreft is er weinig veranderd in tweeduizend jaar. Het enige verschil is dat het centrum van de diaspora zich niet meer in Rome bevindt maar in New York. Jezus Christus kwam dus veelvuldig in aanraking met niet-Joden die graag bij hem in de leer gingen. Zo ontstond vanzelf het inzicht dat er een grote behoefte was aan een transformatie van de Joodse traditie naar een universele, wereldomvattende traditie. Dit inzicht werd de basis voor de verspreiding van het Christendom.

Zoals gezegd vinden we in de evangelieteksten Johannes de Doper steeds terug als voorganger van of als wegbereider voor Jezus. Volgens het Lukas Evangelie waren Johannes de Doper en Jezus neven en ook hun geboorteverhalen lopen opmerkelijk parallel, waarbij Johannes de Doper enige maanden eerder geboren wordt. Wat wilden de evangelisten hiermee aangeven? Waarschijnlijk is dat Jezus en Johannes zodanig met elkaar verbonden waren dat deze verbondenheid in een grote kring bekend was en dat de schrijvers er niet omheen konden die verbondenheid – summier - te vermelden, zonder er verder op in te gaan. De teksten zijn het er ook over eens dat Jezus door Johannes werd gedoopt en niet omgekeerd en dat Jezus zijn prediking pas werkelijk begon nadat Johannes de Doper gevangen was gezet om ten slotte te worden vermoord door onthoofding. Ook Jezus zou dit

voorbeeld van Johannes de Doper volgen want op grond ³⁰van zijn politieke standpunt zou ook hij worden vermoord, in zijn geval door kruisiging. De Romeinen waren heel helder over het standpunt dat Jezus in hun ogen innam: *Iesus Nazarenus Rex Iudeorum* (INRI of: *Jezus de Esseen* (Nazoreeër) *Koning der Joden*). Voor de Romeinen was de titel *Rex Iudeorum* pure rebellie tegen het gezag van de keizer. Daarop stond standaard de doodstraf. Als zoon van Jozef uit het Huis van David vertegenwoordigde Jezus (in de ogen van de meer liberale stromingen binnen de toenmalige Joodse gemeenschap) de oude koninklijke lijn. Door enkel zijn geboorte was hij – of hij dat wilde of niet – troonpretendent. De Joodse priesterkaste wist dat heel goed. Dat het 'koninkrijk' waar Jezus steeds over spreekt van een heel andere orde is, interesseerde de Romeinen (en de Joodse priesterkaste) niet. Overigens verwijst zelfs de naam Christus – de gezalfde – naar zijn koninklijke afkomst, want ook koningen worden gezalfd als zij het koningschap op zich nemen.

De doop als inwijdingsritueel

Ook het Markus Evangelie vermeldt dat Jezus de prediking van Johannes de Doper voortzette. Op de keper beschouwd lijkt het er op dat Johannes de Doper een invloedrijke profeet was met een grote schare volgelingen en dat Jezus zich oorspronkelijk met deze Johannes de Doper verbonden heeft om na zijn dood de prediking van Johannes de Doper voort te zetten. Die prediking hield volgens de bijbelse teksten in: *de doop der bekering tot vergeving der zonden*³¹. De doop, en zeker de doop *der bekering tot vergeving der zonden* van Johannes de Doper was een soort initiatie of inwijding met als doel dat mensen zich meer gewaar werden van de werkelijkheid van een ándere, transcendente, wereld die binnen de Joods-Christelijke traditie meestal met 'het Koninkrijk' wordt aangeduid. De Christelijke traditie houdt ons voor dat naastenliefde en vergeving van zonden twee centrale thema's zijn binnen het Christendom. Wat houdt deze prediking van *de bekering tot vergeving der zonden* dan in? We vinden dit thema ook terug in het beeld van het Lam Gods dat 'wegneemt de zonden der wereld'. Dat 'wegnemen' is in het Latijn het woord *tollere* (Grieks: *airo*) dat eigenlijk 'omhoog heffen', 'opheffen', 'oplossen' betekent. Dit woord

³⁰ Bijvoorbeeld Joh III,26 en Mt X,7

³¹ Mk 1,4

verwijst naar het natuurlijke gegeven dat het kleinere oplost in het grotere en niet omgekeerd. Benepenheid, zelfzucht en kortzichtigheid zullen dus oplossen in ruimhartigheid en niet omgekeerd. De 'bekering' houdt dan in om naar binnen te gaan om daar je eigen goddelijkheid en onsterfelijkheid terug te vinden die gebed zijn in het onbegrensde. In de onbegrensde van het Ene lost alles op. Dit is het centrale gegeven van de Christelijke naastenliefde en van de vergeving der zonden. In Eenheid is er immers geen 'ander'. Alles en iedereen is een rechtstreekse uitdrukking van het Ene, *dat goed is*. De schepselen en alles wat geschapen is, zijn een projectie, een droom, vanuit dat Ene. Het 'koninkrijk' als de basis van goddelijkheid en onsterfelijkheid vormt tevens de brug naar de Sokratische boodschap die via Plato binnen het Hellenisme alom bekend was.

Degene die doopt of inwijdt wordt met de doop de leermeester van de dopeling. Was Johannes de Doper dan de leermeester van Jezus? Er is een kleine maar vasthoudende stroming binnen de Christelijke traditie die Johannes de Doper inderdaad als de leermeester of voorganger van Jezus beschouwt. De vertaling van de Griekse tekst op dit punt geeft meestal aan dat Johannes de wegbereider van Jezus zou zijn. Maar men zou *opiso erchomenos* evengoed als 'opvolger' (Jezus als opvolger van Johannes) kunnen vertalen (*hij die na mij komt*). Wegbereider wordt dan tevens 'voorganger' (Johannes als voorganger van Jezus). Voor de latere evangelieschrijvers was deze bijna omgekeerde hiërarchie moeilijk te verteren en zo zien we hoe alle teksten Johannes de Doper laten zeggen: *na mij komt, die sterker is dan ik, wien ik niet waardig ben, nederbukkende, de riem van zijn schoenen te ontbinden* (Mk 1:7; Mt 3:11; Lk 3:16; Joh 1:27). Dit alles overwegende kunnen we vaststellen dat Johannes de Doper in alle opzichten de 'voorganger' was van Jezus en dat Jezus daarmee zijn opvolger werd. Jezus bouwde voort en vervolmaakte waar Johannes de Doper mee begonnen was. Jezus maakte van het traditioneel Joodse sektarische (Esseense) bouwwerk van Johannes de Doper een universeel gebouw. Jezus brak door alle traditionele grenzen en beperkingen heen en globaliseerde de Joodse traditie. In zijn tijd (evenals nu overigens) waren er velen die groot bezwaar hadden tegen deze vorm van globalisering. Geen wonder dat Jezus in dat opzicht 'sterker' was dan zijn voorganger die niet verder kwam dan de streek rond de Dode Zee waar hij iedereen die dat wenste

doopte 'met water'. Jezus koos voor een universele, koninklijke, statuur en richtte zich tot de hele mensheid en niet tot een kleine groep volgelingen binnen de Joodse gemeenschap. Die universaliteit maakte dat hij doopte met de 'heilige geest' zoals Johannes de Doper – terecht – opmerkt. Jezus doopte de mensen met zichzelf: hij liet hen toe in zijn hart.

Mensenzoon

Maar het dopen met 'de heilige geest' had nog een andere, meer profane, betekenis. Binnen de Esseense gemeenschap, waarvan Jezus een prominent lid was, gold dat de 'heilige geest' de derde rang van boven symboliseerde (God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest). De tweede en de derde rang waren gereserveerd voor het oude koningshuis, het huis van David, en dus voor de erfgenamen van de Davidische troon. Het was onder meer hun taak om de Joodse boodschap over te brengen op de niet-Joden en vooral buiten de synagoge te 'preken' en de Joodse traditie te verklaren onder niet-Joden. Als zoon van Jozef kwam Jezus uit het Huis van David en was hij troonpretendent. Hij werd voor deze functie opgeleid (misschien zelfs in Benares (Varanasi) in India en in een Boeddhistisch klooster in Kashmir) en is er in gegroeid. Maar Jezus nam afstand van deze beperkte visie. Hij spiritualiseerde de boodschap van Johannes en negeerde de politieke betekenis van zijn persoon, die echter wel meespeelde. Door over allerlei grenzen heen te stappen kwam hij in botsing met de gevestigde orde. Jezus wist precies wat hij deed en voorspelde zelf de fatale – en bevrijdende - uitkomst van zijn opstelling. De spirituele kant betekent in dit verband de boodschap van eenheid en harmonie waarin tegenstellingen oplossen in een allesoverheersende liefde. In eenheid zijn geen tegenstellingen, er is geen polariteit maar er is slechts een peilloze stilte, een diepe vrede. Jezus steeg geheel uit boven het gekrakeel van het Palestina van die (en van deze) tijd. Hij liet het politieke spanningsveld waarin hij, of hij wilde of niet, een wezenlijke rol vervulde, uiteindelijk ver achter zich. Jezus was een mens van liefde. Hij hield op troonpretendent te zijn en transformeerde naar *Mensenzoon*.

Breekpunt

Jezus kwam voort uit de Esseense traditie en daarom is het Christendom sterk geënt op de Esseense traditie en organisatie. Groot twistpunt werd

de vraag of ook niet-Joden tot de hogere trappen van de priesterlijke hiërarchie konden opklimmen en zelf ook priester konden worden. Dit twistpunt zou uiteindelijk breekpunt worden waardoor het Christendom zich vanaf de tweede helft van de eerste eeuw zelfstandig zou ontwikkelen en de Joodse wortels zou loslaten. We mogen niet vergeten dat de hogepriester beschouwd werd als de plaatsvervanger van God zelf op aarde, zoals ook de Paus van Rome zichzelf beschouwt als de plaatsvervanger van Jezus Christus in deze tijd. Als Jezus dus de titel aanneemt van 'Zoon van God' en zijn eenheid met de Vader benadrukt, heeft die uitspraak niet alleen een spirituele betekenis maar ook een politieke: als Zoon had hij het geboorterecht de plaats van de Vader (de hogepriester) in te nemen. Als 'Zoon' stond hij in de hiërarchie één trede lager dan de hogepriester die 'Vader' was zoals priesters tot op de dag van vandaag dikwijls met 'vader' of zelfs 'heilige vader' worden aangesproken. Geen wonder dat diverse belanghebbenden hem uit de weg wilden ruimen! Sommige experts met betrekking tot de teksten van de 'Dode Zeerollen' suggereren dat met *Leraar van onjuiste stellingen* of de *Man van de Leugen* Jezus wordt bedoeld terwijl soms ook wordt aangenomen dat met de *Juiste Leraar (de Leraar van Rechtschapenheid)* Johannes de Doper wordt bedoeld. In de maatschappij van die tijd was het spirituele veld chaotisch en sterk versnipperd. Men was op grote schaal duidelijk de draad kwijt en er was een grote honger naar spirituele duidelijkheid. Jezus voldeed aan die noodkreet en opende deuren naar spiritualiteit en verinnerlijking door onomwonden te verklaren: *Ik en de Vader zijn één en hetzelfde*. De hogepriesterlijke functie als plaatsvervanger van God zelf op aarde was niet langer relevant. Jezus herstelde de persoonlijke relatie van ieder individu met zijn of haar Schepper, met God zelf. Daarmee bracht hij spiritualiteit terug in de religieuze beleving in plaats van die te laten bij een kleine groep bevoorrechten uit de priesterlijke kaste van het Jodendom. Als Jezus vijfduizend mensen 'voedt' dan verwijst dat 'wonder' naar een inwijding van niet-Joden in verschillende priesterlijke functies. Dit 'wonder' heeft weinig met brood en spelen te maken. Maar een wonder blijft het, dat hij er in slaagde deze volstrekt radicale stap daadwerkelijk te zetten van het openzetten van de deuren van de Joodse traditie voor niet-Joden.

Jesus opende de Joodse traditie voor alle mensen

Duidelijk is dat de evangelieteksten niet zijn geschreven door ongeletterde Joodse vissers die geen Grieks kenden. Met alle dubbele betekenissen en de symboliek getuigen zij van een grote eruditie. Ook is bekend dat de oudste tekstfragmenten steeds in het Grieks zijn geschreven en dat geen Hebreeuwse of Aramese teksten uit de vroegste tijd beschikbaar zijn, hoewel Jezus zelf waarschijnlijk Aramees sprak. Waarom? Veel bijbelvorsers zijn het er thans over eens dat de hele ontstaansgeschiedenis van het vroege Christendom zich richtte op de fundamentele tegenstelling tussen de Joodse (sektarische) orthodoxie enerzijds en Joodse liberale vrijdenkers anderzijds. Jezus behoorde tot de liberale vleugel. De Farizeeërs, de Zeloten en de priesters (Levieten) behoorden meestal tot de orthodoxe vleugel (maar niet altijd). De Joodse orthodoxie kenmerkte zich door een grote vreemdelingenhaat die alles wat niet-Joods was afwees. Als gevolg van die aangeboren haat leefde de Joodse gemeenschap in een voortdurende staat van oorlog met de omgeving. De komst van het Hellenisme in Palestina als gevolg van de veroveringen van Alexander de Grote bracht de noodzaak van integratie tussen de Hellenistische cultuur en het Jodendom. Sommigen kozen voor samenwerking en integratie, anderen wezen deze resoluut van de hand. Met de latere Romeinse gezagdragers (of bezetters?) zou het niet anders zijn. De *upper class* (de Sadduceeën) koos in het algemeen voor samenwerking, met uitzondering van de Farizeeërs en de Zeloten die fanatiek bleven hopen op een eigen staat zonder Romeinse overheersing. In deze omstandigheden worden Johannes en Jezus geboren. Zij zijn op alle mogelijke manieren onlosmakelijk met elkaar verbonden. Beiden communiceren met alle lagen van de bevolking en zijn voorstanders van integratie en samenwerking. Beiden mengen zich ook in het politieke krachtenveld en beiden worden vermoord.

De historische Jezus

De historische Jezus is in de laatste zestig jaar een steeds grotere rol gaan spelen. In de inleiding wordt gewezen op het gevaar om de historische kant van Jezus de nadruk te geven en zo de spirituele kant naar de achtergrond te verwijzen. Die tendens is gevaarlijk en doet geen recht aan tweeduizend jaar Christelijke mystiek en spirituele inspiratie. Desalniettemin kunnen we vaststellen dat de historische informatie uit

het Nieuwe Testament op een aantal punten onjuist is en dat de evangelieteksten elkaar op belangrijke punten tegenspreken. Het Nieuwe Testament is geen betrouwbare bron voor historisch onderzoek. Wie zich dan gaat afvragen welke betrouwbare bronnen wel beschikbaar zijn, komt al spoedig tot de conclusie dat die vrijwel niet beschikbaar zijn. De exacte geboortedatum van Jezus is onbekend en ook het jaar van zijn kruisiging is onduidelijk. Als uiterste begrenzing wordt aangenomen dat Jezus op zijn vroegst in het jaar 4 v. Chr en op zijn laatst in het jaar 6 n.Chr werd geboren en dat de kruisiging plaatsvond tussen het jaar 30 en 36 n.Chr. Reeds werd vermeld dat de twee referenties bij Flavius Josephus naar Jezus waarschijnlijk latere toevoegingen zijn terwijl Flavius Josephus wel rapporteert over de activiteiten van Johannes de Doper. Volgens de evangelieteksten trok Jezus zelfs meer mensen aan dan Johannes de Doper en nam hij de prediking van Johannes over nadat Johannes de Doper was vermoord. Opvallend is ook dat de vooraanstaande geschiedschrijver-filosoof Philo uit Alexandrië (een tijdgenoot van Jezus) geen enkele opmerking maakt over Jezus of hem ergens in zijn overgebleven geschriften vermeldt. Een derde geschiedschrijver is Justus van Tiberias die in de 9^e eeuw door bisschop Photius van Constantinopel wordt aangehaald. Deze Justus heeft een biografie van Herodes de Grote geschreven, een werk dat thans verloren is gegaan maar Bisschop Photius bevestigt dat in dit werk geen verwijzing voorkomt naar Jezus. De rapporten en Romeinse administratieve gegevens uit de tijd van de landvoogdij van Pontius Pilatus zijn verdwenen en niet beschikbaar. De eerste verwijzingen naar ‘Chrestos’ vinden we bij de Romeinse historicus Suetonius die in dienst was van keizer Hadrianus (117 – 138 n.Chr). Deze Suetonius schreef een biografie van de eerste twaalf Romeinse keizers³² vanaf Julius Caesar. Dit boek verscheen in het jaar 120. Hij vermeldt dat in het jaar 49 keizer Claudius alle volgelingen van een zekere Chrestos uit Rome verbande omdat zij in voortdurende onmin leefden met de Joodse gemeenschap in Rome³³. Het is wonderlijk dat er ongeveer 13 jaar na de kruisiging van Jezus kennelijk reeds een belangrijke Christelijke gemeenschap was in Rome. Bij Tacitus (*de Annalen*) vinden we een verwijzing naar de brand van Rome in 64 n.Chr waarvan keizer Nero de Christengemeenschap in Rome de schuld gaf.

³² Suetonius, Levens van de Keizers, Hoofdstuk 25

³³ Zie ook Hand. 18,2-3

Tacitus zegt dat de Christenen hun naam ontlenen aan Christus die ter dood was veroordeeld door de Procurator Pontius Pilatus tijdens de regeerperiode van keizer Tiberius. De Annalen verschenen rond het jaar 115 n.Chr. De geschiedschrijver Plinius de Jongere schreef in het jaar 111 of 112 een brief aan keizer Trajanus met een verslag van de rechtspleging tegen Christenen (hun eredienst was verboden)³⁴. Dus tachtig jaar na de kruisiging van Jezus was de Christengemeenschap wijd verbreid over het Romeinse rijk maar enige feitelijke informatie over Jezus Christus zelf ontbreekt. Tegen het licht van deze ontbrekende historische informatie en gegevens krijgt de opmerking van Paulus in zijn brief aan de Galaten³⁵ een bijzondere betekenis: *Maar toen het Hem behaagd had, zijn Zoon in mij te openbaren, opdat ik Hem onder de heidenen verkondigen zou, ben ik geen ogenblik te rade gegaan met vlees en bloed; ook ben ik niet naar Jeruzalem gereisd tot hen, die reeds vóór mij apostelen waren, maar ik ben naar Arabië vertrokken en vandaar naar Damascus teruggekeerd.*

De meeste vertalers gaan ervan uit dat het *te rade gaan met vlees en bloed* betekent dat Paulus geen overleg pleegde met levende tijdgenoten om hem heen. Maar het is ook mogelijk om het *vlees en bloed* in verband te brengen met een Jezus *in levende lijve*. We weten dat Paulus Jezus nooit in levende lijve heeft ontmoet maar dat er sprake was van een of meerdere ‘verschijningen’. Dat lijkt Paulus in deze brief nogmaals te bevestigen. Golden deze verschijningen alleen voor hem of ook voor alle anderen? Was Jezus een ‘verschijning’? En zo ja van wie? En wie was dan deze mens Jezus die in de evangelieteksten beschreven staat?

³⁴ Plinius de Jongere, Brieven X,96

³⁵ Gal I,15-17